

Πρόσβαση σε υποδομές απαραίτητες για τον ανταγωνισμό

Σε νευραλγικούς τομείς της οικονομίας, όπως η ενέργεια και οι τηλεπικοινωνίες, νεοεισερχόμενοι ανταγωνιστές στις σχετικές αγορές συχνά έρχονται αντιμέτωποι με την ανάγκη χρήσης υποδομών των υφιστάμενων ανταγωνιστών. Αυτό το φαινόμενο προκύπτει συχνά στις περιπτώσεις όπου φιλελευθεροποιούνται αγορές οι οποίες προηγουμένως ήταν κρατικοποιημένες.

Για παράδειγμα, στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, ένας νέος συμμετέχων στη σχετική αγορά είναι πολύ πιθανόν να χρειαστεί πρόσβαση στο τηλεπικοινωνιακό δίκτυο κάποιου ανταγωνιστή για την ομαλή εισαγωγή και παροχή των υπηρεσιών του. Συνήθως, το δίκτυο επί του οποίου θα αιτηθεί πρόσβασης ο νεοεισερχόμενος ανταγωνιστής ανήκει σε ανταγωνιστή που κατέχει τη δεσπόζουσα θέση στην αγορά, είτε αυτός είναι ο κρατικός παροχέας, ο οποίος είχε εγκαταστήσει το δίκτυο πριν από τη φιλελευθεροποίηση, είτε είναι παροχέας ο οποίος κατέχει μονοπωλιακή θέση στην αγορά κατά τη στιγμή εισόδου του νέου ανταγωνιστή.

Στον δε τομέα της ενέργειας ισχύει ανάλογη κατάσταση. Το ενεργειακό δίκτυο μιας χώρας ή περιοχής συνήθως έχει συγκροτηθεί και κατασκευαστεί βάσει κρατικής πρωτοβουλίας προ της οποιασδήποτε φιλελευθεροποίησης της σχετικής αγοράς. Όταν συνεπώς ένας ανταγωνιστής εισέρχεται στην αγορά παροχής ενέργειας, για βιομηχανική ή οικιακή χρήση, είναι αδύνατον να έχει στη διάθεσή του ένα ενεργειακό δίκτυο το οποίο να του επιτρέπει την απρόσκοπτη παροχή της ενέργειας που παράγει, ανεξαρτήτως μορφής, προς τους πελάτες του.

Ακόμη και αν ο εν λόγω ανταγωνιστής σκοπεύει να αναπτύξει το δικό του δίκτυο διανομής ενέργειας, π.χ. ηλεκτρικού ρεύματος, συνήθως χρειάζεται πρόσβαση στο υφιστάμενο δίκτυο για έναρξη των εργασιών του.

Το φαινόμενο των απαραίτητων υποδομών δεν αποτελεί αποκλειστικότητα των προαναφερθέντων τομέων, δηλαδή της ενέργειας και των τηλεπικοινωνιών. Μπορεί να τύχει εφαρμογής σε πολλές άλλες περιπτώσεις όπου υπάρχει ένας συμμετέχων στην αγορά ο οποίος έχει δεσπόζουσα θέση σε αυτήν – συχνά μονοπωλιακή – και έχει εγκαθιδρύσει ένα δίκτυο ή μηχανισμό που χωρίς αυτόν δεν μπορεί να εισέλθει με οποιαδήποτε προοπτική ένας ανταγωνιστής στην ίδια αγορά. Σχετικά παραδείγματα συναντώνται οπουδήποτε υπάρχουν δίκτυα διανομής προϊόντων ή υπηρεσιών, αλλά και στην πληροφορική, όπου λογισμικά ή λειτουργικά συστήματα δημιουργούν συσχετισμούς εξάρτησης του καταναλωτή από έναν συγκεκριμένο τρόπο εφαρμογής των συστημάτων που χρειάζεται.

Αναμφίβολα κάποιος μπορεί να διερωτηθεί τι συμβαίνει στις περιπτώσεις αυτές και κατά πόσον νομιμοποιούνται οι νεοεισερχόμενοι ή οι μικρότεροι ανταγωνιστές να απαιτήσουν χρήση των δικτύων οργανισμών που κατέχουν δεσπόζουσα θέση στην αγορά στην οποία επιθυμούν και οι ίδιοι να ανταγωνιστούν. Ιδιαίτερα όταν λάβει κανείς υπόψη το γεγονός πως κανείς δεν μπορεί να στερήσει από μια επιχείρηση το να διεξάγει τις εργασίες της ελεύθερα και να συναλλάσσεται με όποιον αυτή θέλει – στα πλαίσια της νομιμότητας – θα ξένιζε ενδεχομένως η περίπτωση όπου θα

επιβαλλόταν η παροχή πρόσβασης σε υποδομές που με κόπο κατασκευάστηκαν προς όφελος ενός νεοεισερχόμενου ανταγωνιστή.

Εντούτοις, σήμερα, έχει πέραν πάσης αμφιβολίας αποκρυσταλλωθεί το δόγμα των «απαραίτητων υποδομών» στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ουσιαστικά πρόκειται για κληροδότημα του αμερικανικού νομικού στερεώματος προς την Ε.Ε., η οποία όμως, διά μέσου των αποφάσεων τόσο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσο και των Κοινοτικών Δικαστηρίων, την έχει υιοθετήσει και διαμορφώσει ανάλογα. Πρόκειται για καταστάσεις που χρονολογούνται από την πρώτη κιόλας περίοδο ύπαρξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και οι οποίες μεταλλάσσονται ανάλογα προς την τεχνολογική εξέλιξη.

Σειρά δικαστικών αποφάσεων έχει καταστρατηγήσει αρνήσεις παροχής διευκολύνσεων ή πρόσβασης επί δικτύων ενέργειας, δικτύων επικοινωνιών, δικτύων διανομής προϊόντων, δικτύων αεροπορικών μεταφορών, τηλεοπτικών δικτύων και σημάτων και λειτουργικών συστημάτων, επιβάλλοντας υποχρέωση παροχής των σχετικών διευκολύνσεων ή πρόσβασης. Έχουν υπάρξει περιπτώσεις όπου ακόμη και αρνήσεις παροχής πληροφοριών ή τεχνολογίας επί ευαίσθητων και κατοχυρωμένων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως για παράδειγμα δικαιώματα σχεδιασμού αυτοκινήτων και δικαιώματα λογισμικών, στις οποίες δόθηκε δικαίωμα πρόσβασης ή παροχής τους προς ανταγωνιστές για να καταστεί δυνατή η είσοδος τους στη σχετική αγορά και επαρκής διασφάλιση

της ικανότητάς τους να ανταγωνιστούν. Το δόγμα των «απαραίτητων υποδομών» είναι νομολογικά επαρκές και τα κριτήρια εφαρμογής του είναι διάχυτα στην κοινοτική νομολογία. Σε εθνικό επίπεδο, η ανάπτυξη του δόγματος είναι αργή, αλλά η εκτενής νομολογία των κοινοτικών δικαστηρίων επαρκεί για να ερμηνευθεί μια κατάσταση άρνησης παροχής πρόσβασης σε υποδομές ως παραβιάζουσα τη σχετική νομοθεσία περί ανταγωνισμού όταν συντρέχουν οι αυστηρές προϋποθέσεις που τέθηκαν από την κοινοτική νομολογία.

Οι ανάγκες του υγιούς ανταγωνισμού, ιδίως σε αγορές όπου ένας ανταγωνιστής κατέχει δεσπόζουσα θέση και αρνείται να επιτρέψει πρόσβαση στις υποδομές του, οι οποίες είναι απαραίτητες για να ανταγωνιστεί μια μικρότερη επιχείρηση, έχουν φέρει πολλές επιτυχημένες επιχειρήσεις προ εκπλήξεως, καθώς αυτές αναγκάζονται να μοιραστούν πολύτιμους «καρπούς» τους με ανταγωνιστές.

Συνεπώς, θα πρέπει να αυξηθεί η προσοχή τόσο των ανταγωνιστών οι οποίοι κατέχουν μεγάλα μερίδια των αγορών στις οποίες λειτουργούν, όσο και των επενδυτών σε επιχειρήσεις που σχεδιάζουν είσοδο σε αγορές με τέτοια χαρακτηριστικά, καθώς οι εξαρτήσεις που υπάρχουν στη σχετική αγορά είναι εκείνες που θα καταδείξουν, στα πλαίσια ενδεχόμενης νομικής αντιπαράθεσης, κατά πόσον θα διευρυνθεί η αγορά βάσει των υφιστάμενων υποδομών ή αν θα απαιτηθεί η δημιουργία νέων ανταγωνιστικών υποδομών.

Ο κ. Αναστάσιος Αντωνίου
είναι δικηγόρος,
anastasios@antoniou.com.cy